

ПРО ЗНАЧЕННЯ ЛІЗИНГУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЙОГО ЗАКРІПЛЕННЯ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

**А.С. ОСАДЬКО, аспірант¹,
Національний університет «Юридична академія України імені
Ярослава Мудрого»**

Досліджуються окремі проблемні питання значення лізингу в сільському господарстві та його закріплення у законодавстві України. Також проводиться аналіз визначення поняття лізингу відповідно до міжнародно-правових норм.

Фінансовий лізинг, поняття лізингу, сільське господарство.

На сьогодні тема фінансового лізингу набуває значної актуальності. Пояснення просте – як ефективний і оптимальний вид інвестицій, лізинг має неабияке значення для розвитку виробництва у період кризи у сільському господарстві. Під час економічних потрясінь, значного безробіття, невеликої купівельної спроможності цей вид діяльності, завдяки своїй особливій економічній природі, здатний значно підвищити розвиток аграрного сектора економіки, а на міжнародному рівні – створити і закріпити нові зв'язки з іноземними інвесторами. Існує декілька причин, що обумовлюють швидке і широке розповсюдження лізингу у діловій практиці: це і значні переваги, які мають учасники господарчого обігу, і заохочення з боку держави, що розглядає лізинг як ефективний засіб стимулювання науково-технічного прогресу, який використовують у сфері аграрного виробництва.

Тому вагоме значення лізинг має для розвитку сільського господарства. Оскільки в сучасних ринкових умовах матеріально-технічна база у сфері аграрного виробництва потребує певної інноваційної стратегії, то забезпечення її окремими технічними засобами неможливе без впровадження лізингу.

Дослідженням деяких проблем лізингу займалися вчені різних галузей права, наприклад, А. Барабаш, Н. Внукова, І. Горіславська, Е. Іщенко, М. Пастернак, В. Різник, А. Статівка, Д. Січко, А. Смирнов, О. Трофімова, О. Яновський, І. Якубівського та ін.

Метою дослідження є пошук шляхів удосконалення існуючого визначення поняття лізингу як у теорії аграрного права, так і у національному законодавстві, що допоможе удосконалити правове регулювання лізингових відносин за участю сільськогосподарських товаровиробників.

Варто зазначити, що відсутня єдина думка і розуміння сутності та поняття лізингу. Фахівці вважають, що лізинг є дещо середнє між кредитом і

¹ Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор А.М. Статівка

орендою, і тому його правову природу пов'язують як з кредитом, так і з орендою.

Доцільно звернути увагу і на те, що у зарубіжній практиці також немає єдиного підходу щодо визначення поняття «лізингу». Тому деякі фахівці ототожнюють його з орендою, інші – з товарним кредитом, треті – з банківським кредитом [2].

Неодноразові спроби дати визначення лізингу робилися різними лізинговими асоціаціями, міжнародними організаціями, на конференціях, присвячених питанням лізингу. Наприклад, у трактовці Європейської федерації національних асоціацій по лізинговому устаткуванню (Євроліз) визначення «лізингу» пов'язують з договором оренди заводу, промислових товарів, устаткування, нерухомості для використання їх у виробничих цілях орендаром, у той час як товари купуються орендодавцем, і він зберігає за собою право власності (на весь період лізингового договору) [1, с. 111].

Але слід зазначити, що вперше на міжнародному рівні визначення поняття «лізинг» було закріплено в положеннях Конвенції УНІДРУА «Про міжнародний фінансовий лізинг». Відповідно до цієї Конвенції договір фінансового лізингу характеризується наступними ознаками: а) лізингоодержувач визначає обладнання та обирає постачальника, не зважаючи передусім на досвід та думку лізингодавця; б) обладнання придбає лізингодавець у зв'язку з договором лізингу, який укладений або має бути укладеним між лізингодавцем і лізингоодержувачем; в) періодичні платежі, що підлягають виплаті за договором лізингу, розраховуються, зокрема, з урахуванням амортизації або суттєвої частини вартості обладнання [5, с. 91–101].

Інше міжнародно-правове джерело, яким є Конвенція про міждержавний лізинг, у ст. 1 містить визначення понять «договір лізингу (лізинговий контракт)» та «лізинг (фінансова оренда)».

Згідно зі згаданою Конвенцією лізинг – вид інвестиційно-підприємницької діяльності, пов'язаної з придбанням майна і передачею його у користування за договором державі в особі її уповноважених органів, фізичній чи юридичній особі на визначений термін з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту з урахуванням амортизації предмета лізингу за участю лізингодавця, постачальника, лізингоодержувача та інших учасників лізингового проекту [4, с. 34–35].

Насамкінець ще одне визначення поняття лізингу встановлюється у підпункті «q» ст. 1 Конвенції УНІДРУА «Про міжнародні гарантії у відносинах з рухом обладнання». Згідно з ним договір про лізинг – це договір, за яким одна особа (лізингодавець) надає іншій особі (лізингоодержувачу) право володіння та управління об'єктом (з правом або без права його викупу) за орендну чи іншу плату [6, с. 115].

Наведені визначення поняття лізингу, отримавши міжнародно-правову уніфікацію, стали підґрунтям для майбутньої розробки законодавства про лізинг у країнах, які до цього не мали спеціального врегулювання лізингових відносин.

Зокрема, законодавство України (ст. 292 Господарського кодексу України) визначає лізинг як господарську діяльність, спрямовану на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в

наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [7].

Окрім цього, слід зазначити, що на сьогодні офіційне визначення поняття лізингу закріплено Цивільним кодексом України (ч.1 ст. 806 Цивільного кодексу України) [9], Податковим кодексом (п. 14.1.97 ст. 14 Податкового кодексу) [8] та у ч.1 ст.1 Закону України від 16 січня 2004 року «Про фінансовий лізинг» [10]. Узагальнюючи всі ці положення, можна визначити спільні риси у визначенні ознак лізингу. Це, зокрема, такі: а) на момент укладення договору лізингу лізингодавець не є власником предмета лізингу; б) згідно з умовами договору лізингодавець зобов'язується придбати предмет лізингу у встановленого продавця; в) вибір продавця предмета лізингу здійснюється за домовленістю між лізингодавцем та лізингоодержувачем; г) предмет лізингу передається у володіння та користування за визначену плату та на визначений строк. Однак існують і певні розбіжності щодо наступних питань: встановлення розміру лізингових платежів; меж строку користування; щодо права та обов'язку у подальшому викупу лізингоодержувачем предмета лізингу.

Наведене свідчить, що лізинг має велике значення для розвитку сільського господарства. Все це вимагає вдосконалення законодавства, яким регулюються лізингові відносини за участю сільськогосподарських товаровиробників, адже лізинг в аграрному секторі економіки дозволяє за досить короткий термін модернізувати відповідно до світових стандартів вітчизняне сільське господарство.

Як вже вище зазначалося, лізинг – один із найсуттєвіших шляхів матеріально-технічного забезпечення і є прискорювачем темпів виробництва сільськогосподарськими товаровиробниками аграрної продукції, засобом сприяння економічного розвитку аграрного виробництва.

Сільське господарство не може розвиватися без лізингу як джерела кредитування капіталовкладень. Адже для сільськогосподарських товаровиробників лізинг – це прискорювач темпів виробництва, оновлення устаткування й технологій. Виробники техніки, у свою чергу, за рахунок лізингу мають можливість розширювати свій ринок збуту, банківські ж установи, використовуючи лізинг, мають можливість збільшити свій прибуток. Це пояснюється тим, що лізингові відносини, на відміну від банківського фінансового забезпечення, спрямовані на розв'язання проблеми нестачі капіталу та проблем його ліквідації [5]. Оскільки сільське господарство потребує значної та постійної підтримки з боку держави, то одним з провідних видів такої підтримки є лізинг на пільгових умовах.

Варто зазначити, що фінансовий лізинг в сільському господарстві є вигідним видом діяльності для всіх учасників цієї форми інвестицій – і сільськогосподарським товаровиробникам, і машинобудівникам. Це впливає з національних законодавчих актів, які прийняті за останній час. Наприклад, п. 6 ч. 3 ст. 8 Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» від 7

лютого 2002 р. № 3023-III [11] передбачає, що одним із основних напрямів державної підтримки розвитку машинобудування є закупівля за рахунок бюджетних коштів вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу з наступною реалізацією її сільськогосподарським товаровиробникам і підприємствам харчової та переробної промисловості на умовах фінансового лізингу. Так, зокрема, у ст. 9 Закону України «Про фермерське господарство» зазначено, що Кабінет Міністрів України щорічно в проекті Державного бюджету України передбачає кошти на підтримку фермерських господарств. Одним із виявів такої підтримки є запровадження лізингу сільськогосподарської техніки. Відповідно до Закону України «Про державний бюджет на 2011 рік» з бюджету було надано 531 416, 5 тис. грн. на заходи щодо здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів [12]. Відповідно до затвердженої Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р. одним із важливих напрямів формування та відтворення матеріально-технічної бази є удосконалення системи лізингу сільськогосподарської техніки та обладнання, розширення обсягів підтримки державних лізингових компаній, активізації лізингової діяльності інших фінансових установ і машинобудівних підприємств, створення сприятливих умов для широкого залучення вітчизняних та іноземних інвестицій [13].

Для сільськогосподарських товаровиробників фінансовий лізинг дає можливість заощаджувати кошти для інвестування в інші більш ефективні види діяльності та/або придбавати техніку, вартість якої перевищує річні фінансові можливості.

Переваги фінансового лізингу в сільському господарстві полягають у доцільності й вигідності всіх його учасників, а саме: сільськогосподарських товаровиробників, машинобудівників і державного бюджету. Так, сільськогосподарським товаровиробникам, як учасникам лізингових відносин, вигідний фінансовий лізинг, що дає змогу заощаджувати кошти для інвестування і можливість придбавати техніку, вартість якої нерідко перевищує річні фінансові доходи сільськогосподарських товаровиробників. Окрім цього, машинобудівникам фінансовий лізинг сприяє нарощуванню обсягів виробництва сільськогосподарської техніки. А для державного бюджету фінансовий лізинг впливає на збільшення надходжень до бюджету проти видатків. Все це впливає на збільшення податкових надходжень від вітчизняних машинобудівних підприємств.

Вищенаведена характеристика лізингових відносин дає змогу констатувати, що поняття «лізинг» закріплене як у Цивільному кодексі України, так і в Господарському кодексі України та інших законодавчих актах і вказує на невраховані особливості сільського господарства та ті умови, в яких діють сільськогосподарські товаровиробники. Все це вимагає розробити і прийняти Закон України «Про фінансовий лізинг за участю сільськогосподарських товаровиробників». Такий закон дасть змогу врахувати найбільш важливі і необхідні риси фінансового лізингу з урахуванням специфіки аграрного виробництва. Це буде підставою для ефективного його застосування, створення сприятливого середовища щодо розвитку і впровадження лізингу в сільське господарство України.

Список літератури:

1. Белов А.П. Лизинг в мировой экономике [Текст] / А.П. Белов // Мировая экономика. – 1998. – № 12. – С. 111.
2. Головка Н.В. Проблеми застосування поняття лізингу відповідно до положень законодавства України та міжнародно-правових норм [Текст] / Н.В. Головка // Сучасні проблеми юридичної науки : Тези доп. та наук. повідомл. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / ред. кол. А.П. Гетьман [та ін.], 2008. – С. 231–234.
3. Ментух Н.Ф. Лізинг в окремих сферах господарювання [Текст] / Н.Ф. Ментух // Адвокат. – 2012. – № 9.
4. Митяков А.В. Лізинг ніж формою інвестицій / А.В. Митяков // Юрист. – 2003. – № 4. – С. 34–35.
5. Поплавська Ж.В. Фінансовий лізинг у агросфері [Текст] / Ж.В. Поплавська, В.Г. Поплавський // Фінанси України : Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – 2005. – № 8. – С. 91–101.
6. Різник В.С. Поняття лізингу згідно з положеннями законодавства України, міжнародно-правових уніфікацій та зарубіжного законодавства [Текст] / В.С. Різник // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 11. – С. 110–119.
7. Господарський кодекс України [Текст] : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 25 вересня 2012 р. – 192 с.
8. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI станом на 6 грудня 2012 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV станом на 20 листопада 2012 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
10. Про фінансовий лізинг [Текст] : Закон України від 16 січня 2004 р. № 1381-15 // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – №15. – Ст. 231.
11. Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу [Текст] : Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3023-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – №24. – Ст. 167.
12. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363. – : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.
13. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. №1158 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>.

Исследуются отдельные проблемные вопросы значения лизинга в сельском хозяйстве и его закрепление в законодательстве Украины. Также проводится анализ определения понятия лизинга в соответствии с международно-правовыми нормами.

Финансовый лизинг, понятие лизинга, сельское хозяйство.

The separate problem questions of value of leasing in agriculture and his fixing are probed in the legislation of Ukraine, and also the analysis of determination of leasing concept is conducted in accordance with mizhnarodno-pravovikh norms.

The financial leasing, leasing concept, agriculture.